

AMAÇLARI VE NETİCELERİYLE 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ

TSK içerisinde yapılanmış olan FETÖ'cü grup, 15 Temmuz Cuma gecesi harekete geçerek bir darbe teşebbüsünde bulundu. Ağırlıklı olarak Ankara ve İstanbul merkezli olan bu kalkışmanın neticesinde şu ana dek yaklaşık 250 şehit verildi, 1500'den fazla kişi yaralandı, 10 binin üzerinde gözaltı gerçekleşti. 100 kusun darbeci askerin ise ölü olarak ele geçirildiği ifade edildi.

Darbe girişiminin ilk gecesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Marmaris'te kaldığı otelde özel bir birlik tarafından suikast ile öldürülmek istendi, Genelkurmay ve MİT binalarında çatışmalar yaşandı, TBMM bombalandı. Türkiye tarihinin en karanlık gecesi olarak görülebilecek sürecin yaşanmasına neden olan söz konusu girişim, sabahın ilk saatlerinde büyük ölçüde kontrol altına alındı. Yaşanan darbe girişiminin arka planında kimlerin bulunduğu, amacının ne olduğu, neden başarılı olmadığı ve bundan sonra neler yaşanabileceği hususları ise kamuoyunda yoğun bir şekilde tartışılmaya başlandı.

Darbe Girişimine Götüren Süreç ve Arka Planındaki Güçler

FETÖ öncülüğünde yaşanan darbe girişiminin birkaç günde hazırlanmış olamayacağı açık bir husustur. Bu nedenle yaşanan teşebbüsün tarihsel arka planı önem arz etmektedir. Bu minvalde FETÖ'cü yapılanmanın ilk tohumları, 1970'lerde devlet içerisindeki "ulusal solcu" grupların tasfiyesi sonrası atıldı. 1980 darbesinin akabinde ise, FETÖ devlet içerisinde "ulusal sağ" tandanslı bir yapılanma olarak boy göstermeye başladı. Bu noktada, ABD öncülüğündeki Batı bloğunun, SSCB'ye karşı Türkiye'nin kendi güdümünde kalmasına dönük müdahaleleri belirleyici bir mahiyette oldu.

FETÖ yapılanmasının amaçları ve yöntemleri göz önünde bulundurulduğunda Batı güdümünde bir hareket olduğu anlaşılmaktadır. Gerek Batı'ya/emperyalizme karşı direnç oluşturacak İslâmî öğretilerin pasifize edilmesinde gerekse kitlelerde Batı sempatisi oluşturulmasında FETÖ, İslâm dünyasında tafisi zor tahripkâr işler gerçekleştirdi. ABD-İngiltere'nin "ılımlı din" projesinin taşeronu olarak "Truva atı" görevi gördü. Batı'nın doğrudan müdahaleyi riskli gördüğü ve işgale müsait bir sosyal değişimi gerçekleştiremediği yerlerde -merkez Türkiye olmak üzere- FETÖ desteklendi. Bu bağlamda FETÖ'nün kuruluşundan askeri bir darbe girişiminde bulunmasına kadar Batı'nın koordine edici pozisyonu açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla "arka plandaki üst akıl" kimliği net olarak belirginleşmektedir.¹

¹ Batı'nın darbeye yönelik tepkilerinin mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda, darbe girişimini güçlü bir şekilde kınamak yerine, Erdoğan'ın "otoriterleşmesine, iktidar hırsına ve karşıtı olan muhaliflere" göndermeler yaptığı görülmektedir. Bu durum darbe girişimin "rengini" de açığa çıkarmaktadır. "Otoriterleşme" kavramı, Batı literatüründe hedef alınan liderin devrilmesinin meşrulaştırılması için kullanılmaktadır.

FETÖ, devlet mekanizmasının temel direkleri olduğunu düşündüğü ordu, yargı ve emniyet teşkilatlarına² yönelik yıllar süren “sızma” operasyonları gerçekleştirdi. Ayrıca, toplumsal meşruiyet ve sempati kazanmak adına ve toplum üzerindeki derin tesirleri hasebiyle kendisini “dinî” bir yapı mahiyetinde gösterdi, eğitim alanında geniş düzlemde çalışmalar başlattı.

Dini bir kimlik ibrazında bulunması ve eğitim gibi ihtiyaç duyulan bir alanda faaliyet göstermesi, FETÖ’nün toplum nezdinde gerçek yüzünün anlaşılmasına engel teşkil etti. FETÖ, doğrudan kendisiyle özdeşleştirilen bir siyasi parti kurmadı. Bunun yerine -ideolojik duruşu fark etmeksizin- “güçlü olan” partilere yanaştı ve kendi gizli emelleri için zemin hazırlamaya koyuldu. Bu husus da, toplum nezdinde kısa vadede itibar kaybının önüne geçti.

FETÖ, 2001 yılında Fazilet Partisi’nden ayrılan yenilikçi grup tarafından kurulan ve 2002 yılında tek başına iktidara gelen AK Parti ile birlikte ise, yıllarca gizliden yürüttüğü “ele geçirme operasyonlarını” hızlandırdı ve emellerine daha fazla yaklaştı. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın deyişiyle, “her istedikleri verildi” ve önleri sonuna kadar açıldı. 2010 yılında gerçekleşen referandum sonrası gücünün adeta zirvesine ulaştı. “Ulusal sol” gruplardan boşalan kritik noktaları bu grubun müntesipleri ele geçirdi. Ancak FETÖ, kendilerine sağlanan imkânlardan ötürü “güç zehirlenmesi” yaşadı, kendisi ve dolayısıyla “efendileri” dışında hiçbir güç tanımamaya dönük hamlelere girişti. Erdoğan’ın dışarıya karşı “bağımsızlaşma” eğilimini belli etmesi de Batı’nın ve dolayısıyla FETÖ’nün çıkarlarını tehdit ederek süreci hızlandırdı.

Erdoğan ve AK Parti iktidarıyla FETÖ’nün ters düştüğü ilk konu, “Mavi Marmara hadisesi” oldu. FETÖ, İsrail yanlısı yüzünü açığa vurdu ve hükümeti eleştirdi. Ardından Erdoğan’ın ameliyat olacağı gün, “Oslo Görüşmeleri” nedeniyle MİT Müsteşarı Hakan Fidan’ı gözaltına almaya çalıştı. Burada esas hedef Erdoğan’ı görüşmelerde “emir veren” sıfatıyla tutuklayıp devre dışı bırakmaktı. Ardından FETÖ hükümet içerisinde bazı kimselerin yolsuzluğa bulaşmasını istismar ederek hükümete yönelik saldırıya geçti. Doğrudan yine Erdoğan’ı hedef alan “17-25 Aralık 2013” tarihinde gerçekleştirilen girişim sonucunda kılıçlar çekildi. Böylelikle FETÖ’nün, bütün kirli yüzünü ifşa eden bir süreç başladı.

Erdoğan liderliğinde AK Parti iktidarının³ FETÖ’ye yönelik operasyonlar başlatmasına karşılık FETÖ, bütün gücüyle Erdoğan aleyhinde çalışmaya başladı. Siyaset ve medya alanında açıktan düşmanlık sergileyen yapılanma; ordu, yargı ve emniyet içerisindeki güçlerini ise “uyuyan hücre” konumunda tuttu. Erdoğan ise, uzunca bir süre bürokratik engelleri aşamadı. Sonunda Yüksek Askeri Şura (YAS) toplantısında FETÖ’cü askeri yapılanmanın; yargı reformuyla FETÖ’ye bağlı hâkim,

² FETÖ’nün hedef kurum olarak yöneldiği yerler göz önünde bulundurulduğunda amacın “hizmet” değil, “kudret” olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak bu durum, FETÖ’nün siyaset ve iktisat gibi sosyal kurumlara da nüfuz etmediği anlamına gelmemektedir.

³ Esasen iktidar partisinde Erdoğan dışında FETÖ yapılanmasının ciddiyetini idrak eden ve dillendiren pek kimsenin bulunmadığını göz ardı etmemek gerekir.

savcı ve yüksek yargı mensuplarının ve 2013 yılından beri devam eden fakat tam olarak nihayete ulaşmayan polis ve istihbarat teşkilatlarındaki unsurların tasfiye edileceği ciddi anlamda gündeme geldi. Hatta Erdoğan, “Cumhurbaşkanlığında bile varlar” diyerek gerçekleşecek tasfiyenin boyutlarına işaret etti. Bu durum sonucunda müntesiplerinin “ifşa” edileceğini anlayan FETÖ, küresel güçlerin de teşvikiyle darbe girişiminde bulundu.

Darbe Teşebbüsünün Amaçları

15 Temmuz gecesi girişilen darbe harekâtının amaçlarına dair yapılacak tespitler, Türkiye’nin kendisini millet ve devlet olarak yeniden inşa etmesi hususuna doğrudan etki edecek niteliktedir. Bu bağlamda darbenin amaçlarını ana hatlarıyla şöyle sıralamak mümkündür:

- 15 Temmuz darbe girişimi, son tahlilde bütün İslâm dünyasının istikbalini ve istiklalini hedef almış, gün geçtikçe belirginleşen bağımsızlık iradesini sekteye uğratmayı amaç edinmiştir.
- Batı’nın İslâm dünyasında önemli bir güç olarak gördüğü Türkiye’nin Batı’dan bağımsızlaşma eğilimine yönelik gerçekleştirilmiştir.
- Doğrudan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın şahsını hedef almıştır. Erdoğan’ın Batı tarafından dile getirilen -ve kendileri açısından- “güvenilmez” karakteri, Batı’nın uzun vadeli projelerinin akamete uğramasına neden olmaktadır.
- Batı tarafından Erdoğan sonrası bir “ulusal sol” hükümet arzulansa da, -Türkiye’nin sosyolojisi buna uygun olmadığından- “ulusal sağ” ya da “Batıcı sol ve sağın bileşiminden oluşan bir uzlaşma-merkez partisi”nin iktidara getirilmesi düşünülmüştür.
- Türkiye’nin önceki dönemlerde olduğu gibi toplumun İslamlaştırılması hususunda, dış politikada, ekonomide, teknolojiye ve ağır sanayi alanlarında pasif ve bağımlı bir pozisyonda olması amaçlanmıştır.
- Darbe sonrası etnik ve mezhep temelli ayrışmalar körüklenerek Türkiye’nin Suriyeleştirilmesi hedeflenmiştir.
- Tasfiyesine girişilen ve “uyuyan hücreleri” de deşifre olmak üzere olan FETÖ’nün büyük bir kalkışmayla eski gücüne tekrar kavuşması ve Erdoğan başta olmak üzere bütün muhaliflerini ortadan kaldırması istenmiştir.
- FETÖ darbe sonrası elebaşı Fethullah Gülen’i Türkiye’nin tartışmasız lideri ilan etmeyi arzulamıştır.

Darbe Girişiminin Akamete Uğraması

Devleti ele geçirme yönelik yaklaşık 40 yıllık bir harekâtının neden başarıya ulaşamadığı hususu detaylı bir şekilde ele alınmalıdır.⁴ Ancak analizimizin sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda genel hatlarıyla şunları ifade etmek yerinde olacaktır:

- Darbe girişimine yönelik özellikle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın çağrısından sonra milletin bütün unsurlarıyla sokaklara dökülmesi ve kendi iradesi dışında gerçekleşecek dizayn girişimlerine boyun eğmemesi belirleyici öğelerden biridir. 250’den fazla şehit

⁴ SDAM olarak kurumumuz önümüzdeki süreçte bu hususa yönelik kapsamlı bir rapor hazırlayacaktır.

verilmesine ve tam olarak nasıl bir muameleyle karşılaşılacağı bilinmemesine rağmen sokaklarda kalınması darbenin püskürtülmesinde kritik bir öneme sahiptir.⁵

- Türkiye’de son dönemde PKK’nin hendek sürecinin ve IŞİD’in patlayan bombalarının amacı halkın Erdoğan’a yönelik tepkisini arttırarak “darbeye müsait psikolojik meşruiyet zemini” ortaya çıkarmaktı. Ancak halkın sağduyusu ve gösterdiği psikolojik direnç sayesinde amaçlanan nitelikte bir atmosfer oluşmamıştır. Bu da darbe girişimi esnasında Erdoğan’a güçlü bir şekilde sahip çıkılmasına ve sokaklara inilmesine neden olmuştur.
- Darbe girişiminin hesaplanandan önce ifşa olması, FETÖ’cülerin daha erken hareket etmesine sebep olmuş ve böylelikle “Erdoğan’ı ve milleti gafil avlama” stratejisi çökmüştür. Erken harekete geçme, işlerin istendiği gibi gitmemesine ve koordinasyon eksikliklerine yol açmıştır.
- Darbenin emir-komuta zinciri olarak ifade edilen “hiyerarşik” bir mahiyette gerçekleşmemesi önemlidir. Zira bu durum asker içerisinde FETÖ’cü cuntaya⁶ askeri olarak karşı koymayı mümkün kılmıştır. Ayrıca halk nezdinde darbenin “dar bir klik” tarafından gerçekleştirildiğinin anlaşılmasına neden olmuştur.⁷
- I. Ordu Komutanı’nın darbe girişiminden kısa bir süre sonra sert bir açıklama yapması, asker içerisinde “kararsız” kesimin FETÖ’nün girişimine destek vermesini engellemiştir.
- Ordu içerisinde donanım açısından en seçkin birimlerden olan Özel Kuvvetler Komutanlığı’nın darbecilere teslim olmaması ve çatışarak önemli bir darbecinin ölümüne neden olması etkili olmuştur.
- 2013 yılında itibaren temizlenmeye çalışılan⁸ Polis teşkilatının Erdoğan’ın yanında durması ve darbeye -FETÖCÜ bazı unsurlar dışında- karşı halkın yanında aktif bir müdahalede bulunması önem arz etmektedir.
- TBMM’nin, valilerin ve siyasi partilerin güçlü bir şekilde darbeyi kınaması etkili olmuştur.
- İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve haberleşme ağlarının nicelik ve nitelik açısından çeşitlilik arz etmesi etkili bir unsurdur. Zira önceki darbelerde TRT’nin ele geçirilmesi yeterli olmuştur. Ancak 15 Temmuz darbe girişiminde medyanın -hamleler yapılmasına rağmen- kontrol altına alınamaması darbecilerin emellerine ulaşmalarını engellemiştir. Medyanın özgür kalması, darbenin mahiyetinin doğru bir şekilde idrak edilmesine ve toplumun darbe karşıtlığında bazı alanlara kanalize edilebilmesine imkân sağlamıştır.

Yapılması Gerekenler ve Önümüzdeki Süreç

15 Temmuz gecesi yaşanan darbe girişimi; milletin güçlü duruşu, devlet içerisindeki çeşitli unsurların darbeci dar kadroya prim vermemesi ve medyanın iletişimi sağlıklı bir şekilde sağlaması sonucunda akamete uğramıştır. Ancak darbe tehlikesinin tamamen ortadan kalktığından söz etmek

⁵ Milletin bütün unsurlarıyla darbeye tepki göstermesinde, FETÖ’nün darbeyi başarıya ulaştırdıktan sonra geniş kitleleri mağdur edeceği algısı da önemli bir rol oynamıştır.

⁶ Cuntacıların hepsinin FETÖCÜ olduğu kesinleşmemiştir. Erdoğan karşıtı başka unsurlar da darbe girişimine destek vermiş olabilir. Ancak ana komutanın Batı destekli FETÖ’de olduğundan kuşku yoktur.

⁷ Sosyal psikoloji açısından, ordunun bütün unsurlarıyla giriştiği bir darbe karşısında halkın direnç göstermeye daha az cesaret edeceği ve direnç göstereceği ileri sürülebilir.

⁸ Bu noktada “temizlenmenin” önemli bir boyutunun “Doğu’ya sürülme” olarak uygulandığı belirtilmelidir. Aynı husus, yargı kurumundaki tasfiyelerde de görülmüştür. Böylelikle Türkiye’nin Batı kesimi rahatlatılırken, yıllarca mağdur olan Kürt halkı, FETÖ’cü çetelerin insafına bırakılmıştır. Söz konusu çetenin son birkaç seçimdir HDP’ye oy verdiği gerçeği ise, oynanan oyunun ve bölge halkının makûs talihinin ne denli girift bir karakter kazandığını açığa çıkarmaktadır.

güçtür. Zira FETÖ'nün taktikleri ve kullandığı yöntemler göz önünde bulundurulduğunda ne denli sinsi bir yapılanmayla karşı karşıya bulunduğu anlaşılabilir. Devletin çeşitli birimlerine sızmış “uyutulmuş hücreler” uygun fırsat bulduklarında tekrar harekete geçebileceklerdir.

Ayrıca FETÖ'nün kurumlardaki hâkimiyetinden önce etkin olan kamuoyunda “Ergenekon” olarak bilinen yapılanmanın da darbeci bir karakterde olduğu malumdur. FETÖ'nün yanı sıra “ulusalci” olarak bilinen bu kesimin de tekrar aktif hale gelmesi göz önünde bulundurularak tedbirler alınmalıdır. Ancak uygulanacak hükümler ve alınacak tedbirlerde “adil olma vasfı” gözetilmeli ve yeni mağduriyetlere yol açılmamalıdır. İlan edilen OHAL'in vaat edildiği gibi devlet içindeki FETÖ'cü yapılanmayla sınırlanmalı, halka “sıkı yönetim” olarak yansıtılmamalıdır. Darbe girişiminde açık ve vahim bir istihbarat zaafiyeti olduğu da anlaşılmaktadır. Bu duruma yönelik gerekli müdahaleler de yapılmalı ve muhtemel girişimlere yönelik teyakkuzda olunmalıdır. Milletın ortak tepkisi bir partiye mâl edilmemeli; darbeye karşı oluşan farklı kesimlerin güçlü ittifakının bundan sonraki süreçte korunmasına önem verilmelidir.

Önümüzdeki süreç, özelde Türkiye genelde ise İslâm dünyası açısından ehemmiyet arz etmektedir. Darbe gecesinden itibaren sergilenen sağlam ve kararlı duruş devam ettirilebilirse, İslâm dünyasında birkaç yıl içerisinde siyasi güç dengeleri tamamıyla değişebilir. Özellikle milletin sebatı sayesinde, Batı desteğine rağmen güçlü bir grubun darbesine karşı durulabileceği hakikatının anlaşılması bir milat olacaktır. Hatta Müslüman halklara yakın duran bazı askeri erkânın dengeleri tersine çevirecek hamlelere girişmesi beklenebilir. Ayrıca halkın kökü dışarıda olan söz konusu darbe girişimine boyun eğmemesi, ileride muhtemel Batı işgal teşebbüslerine de verilmiş en güçlü cevap olacaktır.